

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

In openheid naar fundamentalisme

door Joke van Saane De auteur is hoogleraar Zingeving en leiderschap aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Zij belicht in deze rubriek maatschappelijke verschijnselen door er net wat anders tegen aan te kijken.

Onze samenleving heeft zich definitief en grondig losgemaakt van oude instituties en grote verhalen. We maken geen keuzes meer omdat het zo hoort, of omdat ze voorgeschreven zijn. Openheid en tolerantie zijn de norm geworden; iedereen is voortdurend bereid voorheen vanzelfsprekende keuzes of meningen te herzien. Om dat te kunnen is individuele vrijheid een heel belangrijk criterium geworden voor ons; we doen en laten dingen omdat wij daar zelf als uniek individu voor kiezen. Richtpunt daarbij vormt ons eigen welzijn. Kiezen voor jezelf hoeft je niet uit te leggen; kiezen tegen jezelf (en voor de ander of bijvoorbeeld voor de natuur) maakt je ofwel tot een sneu type ofwel tot een held. In elk geval is het een afwijking.

De enorme verheerlijking van de individuele keuze en het eigen welzijn blijkt echter een tegenstelling in zich te dragen: de keuzevrijheid is nu eenmaal niet voor iedereen even groot, dus de ruimte voor de een perkt de toch al krappere ruimte voor de ander gemakkelijk verder in. Het belang van de een kan zelfs schadelijk zijn voor het belang van de ander. Keuzes reduceren tot persoonlijke afwegingen beneemt je de mogelijkheid om deze ongelijkheid systemisch aan te pakken; dat zou immers de persoonlijke vrijheid kunnen beperken.

Ik zie nog andere paradoxale verschijnselen verbonden aan de ruimte voor open en individuele afwegingen. Openstaan voor het standpunt van de ander moeten we afwegen tegen onze eigen belangen, zonder dat we daarvoor een samenhangend waardesysteem kunnen gebruiken, zoals een religie of levensovertuiging (want die belemmeren ons in onze individuele vrijheid). Het gevolg is dat alle stemmen even hard of even zacht meetellen. Wat de buurvrouw zegt moeten we net zo serieus nemen als wat de expert zegt. Dit is heel open en ruimdenkend, maar belemmert ook gefundeerde oordeelsvorming. Een ander verschijnsel dat zich steeds nadrukkelijker manifesteert onder de vlag van openheid en individuele afweging, is een vorm van onvervalst fundamentalisme. Als men tot de ontdekking gekomen is dat een bepaald standpunt het beste is, blijft er geen ruimte over voor de mogelijkheid dat een ander tot een afwijkend standpunt komt. Dat leest immers als een negatief oordeel over het eigen standpunt, wat maar moeilijk te verdragen is. Wat ik vind moet iedereen vinden, is altijd waar en moet ook voor iedereen gelden. En dat is de definitie van fundamentalisme.